

ŽURNALISTŲ ETIKOS INSPEKTORIAUS
SPRENDIMAS

DĖL PUBLIKACIJOJE „POLITIKĖS SŪNUS KALTINAMAS REKETU“ („LIETUVOS ŽINIOS“, 2008-02-26, NR. 45/11977) PASKELBTOS INFORMACIJOS

2008 m. birželio 17 d. Nr. SPR-38

Vilnius

Š. m. kovo 20 d. žurnalistų etikos inspektorius gavo pareiškėjo Aurimo Steiblio (toliau – pareiškėjas) skundą dėl publikacijoje „Politikės sūnus kaltinamas reketu“ („Lietuvos žinios“, 2008-02-26, Nr. 45/11977) paskelbtos informacijos. Pareiškėjas skunde teigia, kad publikacijoje buvo paskelbta tikrovės neatitinkanti bei jo garbę ir orumą žeminanti informacija. Pareiškėjas skunde tvirtina, kad viešosios informacijos rengėjas turėjo įsitikinti skelbiamos informacijos teisingumu ir tikslumu, turėjo susisiekti su juo, t. y. pareiškėju dėl turimos informacijos patikimumo, o ne viešai publikuoti nepagrįstus, nepatikrintus bei faktais nesiremiančius kaltinimus. Pareiškėjas skunde nurodo, kad jam jokie kaltinimai ar įtarimai reketu nėra pareikšti, jokie tyrimai dėl tokios veiklos taip pat nėra atliekami. Pareiškėjas prašo: 1) išnagrinėti jo skundą ir priimti sprendimą; 2) įspėti laikraščio leidėją UAB „Lietuvos žinios“ apie teisės aktų pažeidimus sutinkamai su Visuomenės informavimo įstatymo 51 straipsnio 2 dalies 1 punktu; 3) priimtą sprendimą paskelbti „Valstybės žinių“ priede „Informaciniai pranešimai“.

Tirdamas pareiškėjo skundą, žurnalistų etikos inspektorius raštu kreipėsi į laikraščio „Lietuvos žinios“ vyriausiąjį redaktorių Valdą Vasiliauską, prašydamas paaiškinti ginčo objektu esančiuose teiginiuose „Politikės sūnus kaltinamas reketu“, „Žinomos politikės sūnaus atstovaujama bendrovei iš įmonės „Trakų akmuo“ ėmus reikalauti milijonų litų, pasigirdo kaltinimų reketu“ paskelbtos informacijos atitiktį tikrovei įrodančias aplinkybes bei savo poziciją dėl susidariusios situacijos. Buvo gauti skundžiamos publikacijos autoriaus žurnalisto Ainio Gurevičiaus paaiškinimai.

Žurnalistas A. Gurevičius paaiškino, kad skundo autoriaus teiginys, kad viešosios informacijos rengėjas „turėjo susisiekti su juo, t. y. pareiškėju dėl turimos informacijos patikimumo“ yra išvis nesuprantamas, nes žurnalistas kalbėjo su A. Steibliu, rengdamas publikaciją. Deja, A. Steiblys apsimetė nieko nežinąs apie straipsnyje minimas problemas ir teigė nieko apie tai negalįs pasakyti (žurnalistas nurodė, kad esant reikalui gali pateikti tikslią pokalbio su A. Steibliu išklotinę). Žurnalistas A. Gurevičius nurodė, kad straipsnyje nėra parašyta, jog A. Steibliui pareikšti oficialūs teisėsaugininkų kaltinimai reketu ar kad atliekamas jo veiklos tyrimas. Reketu jį kaltina „Trakų akmuo“ savininkas B. Zubas, kuris savo žodžių neatsisako ir dabar. Anot A. Gurevičiaus, B. Zubas neseniai patvirtino, kad savo teiginius, jog A. Steiblys ir jo atstovaujama bendrovė jį reketuoja, pakartos ir teisme, jei to prireiks. Žurnalisto įsitikinimu, nėra paskleista jokios informacijos, kurią reikėtų paneigti.

Žurnalistų etikos inspektorius pažymi, kad žmogaus garbė ir orumas yra ginami, kai nustatoma šių faktinių aplinkybių visuma: 1) žinių paskleidimo faktas; 2) faktas, jog paskleistos žinios yra apie pareiškėją; 3) faktas, jog paskleistos žinios žemina žmogaus garbę ir orumą; 4) faktas, jog paskleistos žinios neatitinka tikrovės. Pažymėtina, kad žeminančia žmogaus garbę ir orumą žinia laikoma tikrovės neatitinkanti, diskredituojanti asmenį informacija, kurioje teigiama apie asmens padarytą teisės, moralės ar paprotinių normų pažeidimą, negarbingą poelgį, netinkamą elgesį buityje, šeimoje, viešajame gyvenime, nesąžiningą visuomeninę, komercinę veiklą ir pan.

Kiekvienu atveju yra būtina atriboti žinią nuo nuomonės, nes asmens teisės yra ginamos, kai apie asmenį yra paskleidžiamos jo garbę ir orumą žeminančios ir tikrovės neatitinkančios žinios. Visuomenės informavimo įstatymo 2 straipsnio 33 dalyje nustatyta, kad nuomonė – tai visuomenės informavimo priemonėse skelbiamas požiūris, nusimanymas, nuovoka, supratimas, mintys arba

komentari apie bendro pobūdžio idėjas, faktų ir duomenų, reiškinių ar įvykių vertinimai, išvados ar pastabos apie žinias, susijusias su tikrais įvykiais. Visuomenės informavimo įstatymo 2 straipsnio 69 dalis nustato, jog žinia – tai visuomenės informavimo priemonėse skelbiamas faktas ar tikri (teisingi) duomenys.

Išnagrinėjęs pareiškėjo skundą Visuomenės informavimo įstatymo nuostatų laikymosi požiūriu, žurnalistų etikos inspektorius

n u s t a t ė:

ginčo objektu esančiame teiginyje „Politikės sūnus kaltinamas reketu“ yra paskleista konstatuojamojo pobūdžio faktinė informacija apie pareiškėjo veiksmus, kurie yra uždrausti baudžiamaisiais įstatymais ir užtraukia baudžiamąją atsakomybę. Paskleisti duomenys apie tai, kad asmuo yra kaltinamas reketu, reiškia naujos informacijos pateikimą, ir tai yra žinia. Jeigu tikrų įvykių pagrindu asmens veiksmai įvertinami taip, kad jam priskiriama konkreti savybė, kuri aiškiai išsakyta, taip pat, ar ji atitinka tikrovę, gali būti patikrinta, vadinasi yra paskleisti konstatuojamieji duomenys (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2006 m. vasario 22 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-142/2006 A. J., S. K., J. K., S. D., E. V., V. K., B. J., P. P., E. K., V. J., P. J., E. V., J. K., V. S., R. R., K. J., V. A. M., S. N., V. B., J. J., J. S., J. G., J. J., V. Ž., K. B., V. J.). Ar asmuo reketavo, yra konstatuojamojo, o ne vertinamojo pobūdžio duomenys, todėl gali būti patikrinti tiesos požiūriu ir vertinami kaip faktai, t. y. žinia.

Žodis „reketas“ reiškia: 1) nusikalstamos gaujos turto prievartavimas smurtu; 2) organizuota nusikaltėlių gauja, lobstanti iš verslininkų ir privačių asmenų („Tarptautinių žodžių žodynas“, Vilnius, leidykla „Žodynas“, 2007, 937 psl.). Žodžio „reketas“ vartojimas vertinant asmens elgesį tolygus teiginiui, jog asmuo naudoja nusikaltėlių metodus, t. y. kad jo veiksmai faktiškai yra nusikaltėliški (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus 2001 m. spalio 17 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-988/2001 L. Kniukšta v. V. Žutauto leidybinė įmonė „Kriminalistika“). Asmens įvardijimas reketininku ar jų metodus naudojančiu asmeniu yra *per se* garbę ir orumą žeminantis teiginys, nereikalaujantis specialaus įrodinėjimo, nes toks teiginys visuomenėje yra suprantamas vienareikšmiškai – neigiamai. Tokių žinių apie asmenį paskleidimas pats savaime yra akivaizdus asmens garbės ir orumo žeminimo įrodymas.

Dėl fakto, kad paskleista žinia yra apie pareiškėją, ginčo nekilo.

Ginčo objektu esantis teiginys „Politikės sūnus kaltinamas reketu“ yra skundžiamos publikacijos antraštė. Publikacijų antraštėms yra keliamos tam tikros jų sudarymo taisyklės ir reikalavimai. Europos Tarybos Parlamentinės Asamblėjos rezoliucijos Nr. 1003 (1993) „Dėl žurnalistikos etikos“ 4 punkte yra įtvirtintas reikalavimas, jog žinių antraštės ir santraukos turi kiek įmanoma geriau atspindėti pateikiamų faktų ir duomenų esmę. Analizuojant visą skundžiamos publikacijos tekstą, kontekstą, informacijos šaltinių pasisakymo aplinkybes, iš publikacijoje paskleistų duomenų turinio yra aišku, jog pareiškėjo poelgiai vertinami neadekvačiai vykusiems faktams, todėl antraštė neatspindi esmės, o parinkta tik tam, kad publikacija įgytų sensingą atspalvį (be to, skelbiama pirmame puslapyje).

Faktas, kad informaciją apie pareiškėjui metamus kaltinimus reketu paskleidė B. Zubas, neatleidžia viešosios informacijos rengėjo nuo pareigos kruopščiau patikrinti informaciją, kurią nusprendžiama publikuoti. Viešai pateikiamoms žinioms taikomi griežtesni jų turinio paskelbimo reikalavimai, siejami su žinių nešališku pobūdžiu, jomis pateikiamų faktų tikrumu ir duomenų tikslumu, galimybe patikrinti konkrečių žinių turinio pagrįstumą. Viešosios informacijos rengėjas turi pareigą laikytis Visuomenės informavimo įstatyme įtvirtintų visuomenės informavimo principų, o jei nustatomas šių principų pažeidimas, viešosios informacijos rengėjui kyla atsakomybė. Viešosios informacijos rengėjo, publikavusio kito asmens (informacijos šaltinio) skelbiamas žinias, pareiga įsitikinti kartojamą informaciją teisingumu kyla iš Visuomenės informavimo įstatymo, kuris imperatyviai nustato pareigą neskelbti nepagrįstų, nepatikrintų, faktais neparemtų kaltinimų (22 straipsnio 8 dalies 4 punktas), ir draudimą platinti tikrovės neatitinkančią, asmens garbę ir orumą žeminančią informaciją (19 straipsnio 2 dalis). Nagrinėjamu atveju viešosios informacijos

rengėjas elgėsi nerūpestingai, paskelbdamas žinią apie pareiškėjui priskiriamus baudžiamaisiais įstatymais uždraustus veiksmus, teisės ir geros moralės požiūriu nepriimtinas savybes, tokias kaip kito asmens „reketavimas“. Pats skundžiamos publikacijos autorius pripažįsta, kad oficialūs kaltinimai baudžiamojo proceso prasme pareiškėjo atžvilgiu nėra pareikšti, todėl darytina išvada, kad paskelbdamas publikacijos antraštę „Politikės sūnus kaltinamas reketu“ ir teiginį „Žinomos politikės sūnaus atstovaujama bendrovei iš įmonės „Trakų akmuo“ ėmus reikalauti milijonų litų, pasigirdo kaltinimų reketu“ viešosios informacijos rengėjas nebuvo sąžiningas, nes žinojo, kad pareiškėjas jam priskiriamų veiksmų iš tiesų nėra atlikęs.

Lietuvos Respublikos Konstitucijoje, Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijoje, kituose tarptautinės ir nacionalinės teisės aktuose laiduojama informacijos laisvė, bet kartu pripažįstama, jog teisė skleisti informaciją nėra absoliuti. Pagal Lietuvos Respublikos Konstitucijos 25 straipsnį laisvė skleisti informaciją gali būti ribojama įstatymu, jei tai būtina apsaugoti žmogaus sveikatai, garbei ir orumui, privačiam gyvenimui, dorovei ar ginti konstitucinei santvarkai. Visuomenės informavimo įstatymo 3 straipsnio 3 dalyje suformuluotas vienas iš pagrindinių visuomenės informavimo principų, kad viešoji informacija visuomenės informavimo priemonėse turi būti pateikiama teisingai, tiksliai ir nešališkai. Visuomenės informavimo įstatymo 19 straipsnio 2 dalyje įtvirtintas draudimas platinti dezinformaciją ir informaciją, šmeižiančią, įžeidžiančią žmogų, žeminančią jo garbę ir orumą. Minėto įstatymo 22 straipsnio 8 dalies 4 punktas skelbia, kad žurnalistas ir viešosios informacijos rengėjas neturi skelbti nepagrįstų, nepatikrintų, faktais neparemtų kaltinimų. Europos Tarybos Parlamentinės Asamblėjos rezoliucijos „Dėl žurnalistikos etikos“ Nr. 1003 (1993) 4 punktas numato, kad žinių skelbimas turi būti grindžiamas tiesa, kurią garantuoja atitinkamos patikrinimo bei įrodymo priemonės, žinių pateikimo, aprašymo bei atpasakojimo nešališkumas. Gandai neturi būti painiojami su žiniomis. Žinių antraštės ir santraukos turi kiek įmanoma geriau atspindėti pateikiamų faktų ir duomenų esmę. Viešosios informacijos rengėjas negali paskelbti nepatikrintos, asmens garbę ir orumą žeminančios informacijos; viešosios informacijos rengėjų pareiga informaciją pateikti teisingai, tiksliai, etiškai ir nešališkai, vadovaujantis pagarbos žmogui principais.

Nurodytos principinės nuostatos suponuoja visuomenės informavimo priemonės atsakomybę, jeigu ji paskelbia tikrovės neatitinkančius ir asmens garbę ir orumą žeminančius duomenis. Asmuo, kuris naudojasi teise nevaržomai skleisti informaciją, privalo laikytis įstatymų nustatytų apribojimų, nepiktnaudžiauti informacijos laisve, įgyvendindamas šią teisę, neturi varžyti kitų asmenų teisių.

Nagrinėjamu atveju viešosios informacijos rengėjas šių reikalavimų nesilaikė, nes atsižvelgiant į tai, kad pareiškėjas ginčo objektu esančiuose teiginiuose įvardytas kaip kaltinamas reketu, skaitytojams suteikiamas akivaizdus pagrindas manyti, jog jis užsiima teisei ir dorovei prieštaraujančiais veiksmais. Viešosios informacijos rengėjas neįrodė, kad pareiškėjas tokia veikla užsiima, todėl, paskelbdamas ginčo teiginiuose esančią žinią apie pareiškėją, nevykdė pirmiau išvardytų teisės aktuose jam numatytų pareigų.

Žurnalistų etikos inspektorius pareiškėjo skundą pripažįsta pagrįstu.

Remdamasis pirmiau išdėstytais motyvais ir vadovaudamasis Visuomenės informavimo įstatymo 50 straipsnio 1 dalies 1 punktu, 2 dalies 1 punktu, 3 dalimi, žurnalistų etikos inspektorius

nusprendė:

1. Įspėti viešosios informacijos rengėją UAB „Lietuvos žinios“ dėl Visuomenės informavimo įstatymo 3 straipsnio 3 dalies, 19 straipsnio 2 dalies, 22 straipsnio 8 dalies 4 punkto, 41 straipsnio 2 dalies 1 ir 4 punktų pažeidimo.

2. Viešai paskelbti sprendimą „Valstybės žinių“ priede „Informaciniai pranešimai“, Žurnalistų etikos inspektoriatu tarnybos interneto tinklalapyje.

3. Išsiųsti sprendimo kopiją pareiškėjui A. Steibliui, UAB „Lietuvos žinios“ generaliniam direktoriui ir vyriausiajam redaktoriui V Vasiliauskui, žurnalistui A. Gurevičiui.

Žurnalistų etikos inspektoriatu sprendimai gali būti skundžiami teismui per 30 dienų nuo jų paskelbimo dienos.

ŽURNALISTŲ ETIKOS INSPEKTORIUS

ROMAS GUDAITIS
